

ŚLĄSK

SERCE REWITALIZACJI

NEF

SPIIS TREŚCI

6

MUZEUM ŚLĄSKIE

10

STACJA BIBLIOTEKA RUDA ŚLĄSKA

16

CENTRUM SPORTÓW WSPINACZKOWYCH
I SIŁOWYCH SKARPA BYTOM

22

NOWE GLIWICE

28

GALERIA STARA ŁAŹNIA W ZAWIERCIU

32

TEATR TAŃCA I RUCHU ROZBARK

38

MIĘDZYNARODOWE CENTRUM
KONGRESOWE W KATOWICACH

42

SIEMIANOWICKI PARK TRADYCJI

46

SZYB WILSON

52

OSIEDLE NIKISZOWIEC

ŚLĄSK - SERCE POLSKIEGO PRZEMYSŁU W XX WIEKU

stoi przed wielkim wyzwaniem transformacji regionu postindustrialnego w region przyjazny zarówno środowisku, jak i mieszkańcom. Transformacja w oczach wielu powinna polegać na wyburzeniu dotychczasowych obiektów, a następnie budowy miasta od nowa. Spowodowałoby to jednak – niedopuszczalną w oczach twórców raportu – utratę wyjątkowości regionu. Na Śląsku bowiem obiekty postindustrialne współżyją w symbiozie ze szklanymi wieżowcami centrum miasta Katowice. Wspominanie obiekty postindustrialne, będące w większości relikdami historii, należy przywrócić do życia – rewitalizować. Rewitalizacja pozwala na wykorzystanie obiektów postindustrialnych w nowej odsłonie, oderwanej od poprzedniego zastosowania, z zachowaniem integralności i oryginalności regionu.

ŚLĄSK - SERCE TRANSFORMACJI

Raport o rewitalizacji obiektów postindustrialnych jest częścią finansowanego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych projektu Zielone Trójmorze dla Miast. Raport został utworzony w celu ukazania sposobów oraz potencjalnych kierunków przekształcenia

obiektów które, mimo że już nie są użytkowane, stanowią integralną część zabudowy regionu. W raporcie posłużono się przykładami rewitalizacji śląskich obiektów, których różnorodne zastosowanie stanowi inspirację oraz wzór dla innych regionów zmagających się z nieużytkami. Polska stoi przed wielkim wyzwaniem, jakim jest transformacja przemysłowa oraz rewitalizacja terenów po przemysłowych, która będzie konsekwencją transformacji energetycznej i dostosowania wyłączonych obiektów do infrastruktury miejskiej. Zmiany w sektorze energetycznym są nieuniknione, zatem trafnym założeniem wydaje się położenie naciśku na kwestie rewitalizacji. Warto jednak nadmienić, że sama transformacja energetyczna to nie jedyna przyczyna rewitalizowania budownictwa w Europie Środkowej. Należy wskazać, że nieunikniona jest konieczność przekształcenia miast zgodnie z ideą Smart Cities. Nowoczesne, ekologiczne i przyjazne do zamieszkania zielone miasta są przyszłością budownictwa europejskiego.

ŚLĄSK - BIJĄCE SERCE ZMIAN

jest miejscem szczególnie doświadczonym w aspekcie rewitalizacji. Na terenie województwa znajduje się 11,3 tys. ha obszarów zdegradowanych i poprzez-

myślowych, a 6,6 tys. ha tych obszarów znajduje się na terenie 14 miast należących do Górnośląskiego Związku Metropolitalnego Silesia (GSM). Stąd też ogromne doświadczenie w procesie rewitalizacji i widoczne efekty tegoż procesu można dostrzec w obrębie województwa. Zadaniem raportu jest zainspirowanie aktywnych obywateli państw Trójmorza, do wprowadzania podobnych rozwiązań w państwach wschodniej Europy.

MUZEUM ŚLĄSKIE

PRZED REWITALIZACJĄ

Budynek Muzeum Śląskiego w obecnej postaci został zbudowany na terenie byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Katowice”. Początek wydobywania węgla datuje się na rok 1823, jednak swoją nazwę – „Katowice” – kopalnia otrzymała dopiero w 1936 r., uprzednio funkcjonując pod nazwą „Ferdinand” (od nazwiska jej inicjatora – Ignacego Ferdinanda von Beyma).

Kopalnia, będąc jednym z największych obiektów w regionie, budziła zainteresowanie mediów i społeczeństwa. Czytając numer 35 „Dziennika Śląskiego” z 1900 r. możemy znaleźć następujący fragment jej poświęcony: „włączona do gminy Bogucice-Zawodzie; dało to gminie możliwość ściągania podatków, urzędnicy kopalni mieli natomiast wpływ na decyzje gminy”.

Zakład należał również do ważnych obiektów architektonicznych ówczesnych Katowic, jak pisze Piotr Rygus: „wizerunek górującej nad śródmieściem Katowic kopalni „Ferdinand” często ozdabiał widokówki z Bogucic oraz Katowic”. W czasie II wojny światowej kopalnia została włączona do niemieckiego koncernu Reichswerke Hermann Göring. Mimo prowadzonych działań

wojennych wydobycie nie zostało wstrzymane. W kopalni działał konspiracyjny Komitet Ochrony Kopalni z przewodniczącym Zygmuntem Żurawskim, który ocalił obiekt od wysadzenia przez wycofujących się Niemców. Zakład funkcjonował do 1999 r. Szacuje się, że przez ponad 170 lat funkcjonowania kopalni wydobyto około 120 milionów ton węgla.

PO REWITALIZACJI

Na terenie zajmowanym uprzednio przez Kopalnię Węgla Kamiennego została utworzona „Strefa Kultury” – obszar kulturalno-rozrywkowy miasta Katowice. Miejsce zostało zagospodarowane przez budynek Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia, Międzynarodowe Centrum Kongresowe oraz Muzeum Śląskie. Umieszczenie Muzeum Śląskiego na terenie pokopalnianym nie jest początkiem jego historii, wszak instytucja powstała już w 1929 r. na mocy uchwały Sejmu Śląskiego. Niestety siedmiokondygnacyjny modernistyczny budynek, zaprojektowany przez Karola Schayera, został rozebrany przez okupanta niemieckiego w 1945 r.

Muzeum Śląskie doczekało się restytucji w 1984 r. Natomiast współ-

czesna forma architektoniczna budynku została ukończona w 2013 r. W roku 2019 obchodzono okrągłą 90 rocznicę funkcjonowania instytucji, za zasługi dla kultury Rzeczypospolitej Polskiej obiekt został uhonorowany Złotym Medalem Zasłużony Kulturze Gloria Artis.

Zbiory Muzeum Śląskiego obejmują prace m.in.: Jacka Malczewskiego, Józefa Chełmońskiego, Jana Matejki, Józefa Mehoffera czy Stanisława Wyspiańskiego.

Ponadto instytucja realizuje zarówno wystawy stałe, jak i czasowe. Wśród wystaw stałych niewątpliwie należy wyróżnić „Galerię Polskiej Sztuki Nowoczesnej 1800 – 1945” oraz „Galerię Śląskiej Sztuki Sakralnej”. Instytucja współpracuje z wieloma podmiotami zza granicy, wyszczególnić tutaj można Słowacką Galerię Narodową czy Muzeum Ziemi Górnośląskiej z Ratingen.

STACJA BIBLIOTEKA RUDA ŚLĄSKA

PRZED REWITALIZACJĄ

Rozwój industrialny Śląska oraz wzrost liczby ludności wymagał zapewnienia kompleksowej sieci transportowej na tym terenie. Pierwszy dworzec na trasie Wrocław-Mysłowice, w formie budynku neoklasycznego w Chebziu, dzielnicy Rudy Śląskiej, został wybudowany w 1847 r., pełniąc w okolicy rolę dworca głównego. W związku z dużym ruchem w 1897 r. przystąpiono do budowy nowego zespołu stacyjnego. W planach z 1901 r. widnieje już ukształtowany zespół zabudowań, w skład którego wchodziły: budynek główny, poczta, administracja, warsztat oraz zabudowania peronu. Pierwszy pociąg osobowy relacji Kędzierzyn-Mysłowice został obsłużony dnia 1 października 1899 r.

Należy wskazać, że najbardziej charakterystycznym elementem zabudowań stacyjnych w Chebziu jest budynek dworca kolejowego. Elewacja obiektu została wykonana w formie muru pseudopruskiego, założonego na ruszcie stalowym wypełnionym cegłą licową. Elementy dekoracyjne wykonano z różnokolorowej cegły z dominacją czerwonej oraz biało-zielonych zdobień elewacyjnych. Front uświetnia duże okno doświetlające wnętrze pocze-

kalni. Okno wykonano z grubych nitowanych metalowych elementów konstrukcyjnych oraz mniejszych, drobnych szprosów metalowych, które tworzą harmonijną całość, łącząc solidność i lekkość, podkreśloną przez siatkę szybek i centralnie umieszczony w środku okrągły zegar. W latach 90. XX w. budynek dworca został opuszczony, co miało przemożny wpływ na poziom degradacji obiektu.

PO REWITALIZACJI

Po wykupieniu budynku przez Miasto Ruda Śląska i uzyskaniu statusu zabytku techniki w roku 2016 przystąpiono do prac remontowo-adaptacyjnych przeprowadzonych na potrzeby biblioteki. W nowej formule historyczny obiekt budynku dworcowego, poza oczywistą funkcją komunikacyjną, zyskał funkcję kulturalną, stając się siedzibą największej instytucji kultury w mieście, czyli rudzkiej książnicy. Jednak działalność obiektu nie ogranicza się jedynie do sprawowania funkcji bibliotecznej. W zakresie animacyjnym organizowane są wystawy, spektakle teatralne, warsztaty, spotkania autorskie oraz zajęcia dla młodzieży szkolnej i dzieci. Obiekt jest zaprzyjaźniony ze Szlakiem Zabytków Techniki.

CENTRUM SPORTÓW WSPINACZKOWYCH I SIŁOWYCH SKARPA BYTOM

PRZED REWITALIZACJĄ

Centrum Sportów Wspinaczkowych i Siłowych oraz Bytomski Teatr Tańca i Ruchu „Rozbark” powstały na terenie byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Rozbark”. Pierwsze wzmianki o podjętym wydobywaniu cennego surowca przez lokalnych mieszkańców szacuje się na 1828 r. W roku 1855 Hugo I Henczel von Donnersmarck – austriacki arystokrata urodzony w Siemianowicach Śląskich, przemysłowiec i jeden z najbogatszych ludzi swojej epoki – zdecydował się na zakup i rejestrację pola górniczego. Natomiast należy wskazać, że kamieniem milowym w początkach funkcjonowania kopalni „Rozbark” była działalność braci Friedlaenderów, którzy skonsolidowali pola górnicze w regionie. Kopalnia w następnych latach zmieniała właścicieli, jak pisze Piotr Rygus: „W 1890 roku zakład został odkupiony przez koncern »Giesche Erben« jednego z największych producentów cynku na świecie. Po II wojnie światowej zakład otrzymał nazwę »Rozbark«. W 1971 roku został połączony z sąsiednią kopalnią Łagiewniki. Ostatecznie wydobywanie węgla zakończyło się w lipcu 2004 roku”.

PO REWITALIZACJI

Centrum Sportów Wspinaczkowych i Siłowych jest jednym z najnowocześniejszych obiektów wspinaczkowych w Europie i największym w Polsce. To jedna z najważniejszych inwestycji zrealizowanych na terenach po dawnej kopalni węgla kamiennego, która z pewnością zmieniła oblicze Rozbaru. Wewnątrz pokopalnianych budynków powstały atrakcje dostosowane do różnego stopnia zaawansowania dla wszystkich miłośników wspinaczki i siłowni. Wewnętrzne ściany wspinaczkowe dostępne są w pełnym wymiarze od listopada 2021 r. W Centrum Sportów Wspinaczkowych i Siłowych mieszkańcy Bytomia, jak również wszyscy miłośnicy wspinaczki mogą korzystać z nowo otwartych wewnętrznych i zewnętrznych ścian wspinaczkowych o powierzchni ponad 3 tys. metrów kwadratowych oraz z zewnętrznej i wewnętrznej boulderozówni, strefy parkouru, street workoutu, toru do biegów terenowych, siłowni plenerowej, siłowni wewnętrznej, budynku konferencyjno-hotelowego, zajęć fitness, cross treningu czy sauny. Dla fanów wymagającego trenowania stworzone zostały ściany systemowe – kilterboard i beastmaker. W budynku

powstały również atrakcje dla najmłodszych, takie jak: boulderozównia dla dzieci, gdzie najmłodsi mogą stawiać swoje pierwsze kroki we wspinaczce. Powstała także rekreacyjna część do wspinania z liną. Z kolei na pierwszym piętrze znaleźć można strefę „Gryfnego wspinania” – wydzielone miejsce w pełni przeznaczone dla najmłodszych adeptów wspinaczki oraz kolorowe, podświetlane atrakcyjne graficznie ściany.

NOWE GLIWICE

PRZED REWITALIZACJĄ

Centrum Edukacji i Biznesu – Nowe Gliwice to wyjątkowe miejsce, które swoje „życie” zawdzięcza Kopalni Węgla Kamiennego „Gliwice”. Dwa przepięknie odnowione ceglane budynki wyrastające z ziemi przy ulicy Bojkowskiej, które już z daleka przyciągają oko, to pochodzące z pierwszej dekady XX wieku pozostałości zabudowań kopalni „Gliwice”.

W XX stuleciu ważnym punktem na gospodarczej mapie Gliwic była kopalnia węgla kamiennego, która wydobywała węgiel na terenie południowej dzielnicy miasta o nazwie Trynek. Do 1945 r. zakład nosił miano „Gliwitzer Grube”, a po tej dacie KWK „Gliwice”. Budowę tego zakładu wydobywczego rozpoczęto w 1901 r. poprzez połączenie 16 sąsiadujących ze sobą pól górniczych, które należały do Wiliama Suermonda oraz grupy przedsiębiorców z Nadrenii. Jednak za drążenie szybów zabrano się dopiero dziewięć lat później.

Wraz z drążeniem szybów rozpoczęła się również budowa najbardziej charakterystycznych budynków kopalni. Według projektu architektów Emila i Georga Zillmannów, którzy zasłynęli jako

PO REWITALIZACJI

Kopalnia „Gliwice” miała sporo szczęścia, kilka lat po tym, jak spod ziemi wyjechała ostatnia tona węgla, rozpoczął się I etap rewitalizacji obejmującej piętnastohektarowy teren. Ostatecznie zrewitalizowano dwadzieścia pięć hektarów. Dzięki zaangażowaniu władz miejskich, tereny i obiekty pokopalniane zagospodarowano jako Centrum Edukacji i Biznesu – Nowe Gliwice. Dziś stanowią one mekkę firm zajmujących się nowymi technologiami. Nowoczesne siedziby innowacyjnych zakładów pracy sąsiadują tu z zabytkowymi budynkami dawnej kopalni.

Prawdziwą ozdobą Nowych Gliwic są bowiem odnowione stuletnie budynki cechowni i maszynowni. Oba zabytkowe budynki, mimo że położone w głębi działki, dominują nad otoczeniem. Lokalizacja głównego wjazdu na teren kampusu na osi między budynkami dodatkowo podkreśla ich rangę.

Wagon z ostatnią toną węgla, który honorowo stoi pomiędzy cechownią a maszynownią, nie jest jednak jedyną pozostałością po kopalni. W projekcie Nowe Gliwice zachowano niezmienny wygląd zewnętrzny historycznych obiektów dawnej kopalni „Gliwice”. Oczyszcz-

Oczyszczono elewacje i wymieniono pokrycie dachów. Nowa aluminiowa i drewniana stolarka ściśle odtwarza pierwotne podziały przeszkleń. Przy realizacji starano się także zachować oryginalne posadzki, balustrady i klinkierowe okładziny ścian

GALERIA STARA ŁAŹNIA W ZAWIERCIU

PRZED REWITALIZACJĄ

Budynek Starej Łaźni w Zawierciu został wzniesiony w pierwszym dziesięcioleciu XX wieku z inicjatywy Towarzystwa Akcyjnego „Zawiercie” jako integralna część osiedla robotniczego wybudowanego przy przędzalni bawełny. Obiekt wchodzi w skład zabytkowego osiedla, którego układ urbanistyczny o regularnej kompozycji opiera się na siatce trzech ulic: Bohaterów Westerplatte, Mieczysława Niedziałkowskiego oraz Franciszka Szymańskiego. Osiedle zostało wybudowane w dwóch etapach: w latach 1880-1887 i 1895-1910.

Budynek łaźni wykonano w stylu neogotyckim według projektu Hugona Kudery, przy finansowym wsparciu robotników. Koszty budowy oszacowano na 12 tys. rubli. Obiekt stał się łaźnią miejską i do końca II wojny światowej pełnił swoją pierwotną funkcję. Potem był między innymi siedzibą zakładu pogrzebowego i kancelarii notarialnej.

PO REWITALIZACJI

Modernizacja budynku kosztowała 3 mln 800 tys. zł. Na ten cel pozyskano dofinansowanie w kwocie 2 mln 724 tys., z tzw. ZIT-ów (Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych). Gmina otrzymała też z budżetu państwa przeszło 300 tys. zł. W ramach robót budowlanych wykonano prace związane z renowacją i odtworzeniem wszystkich elewacji budynku wraz z konstrukcją dachu. Prace nie ominęły również wnętrza.

Od 1 września 2020 r. Galeria Stara Łaźnia w Zawierciu została

oficjalnie otwarta dla mieszkańców, a zwiedzanie jest bezpłatne. To wyjątkowe miejsce na mapie regionu. Można w nim obejrzeć m. in. dzieła znakomitego artysty i Honorowego Obywatela Zawiercia śp. Leszka Dutki, a także szkło z wzorcowni zawierciańskiej huty. W Galerii Stara Łaźnia w Zawierciu można zobaczyć sztukę współczesną – dzieła malarskie, rysunki, grafikę, rzeźbę, szkło użytkowe, ceramikę użytkową, również fotografię artystyczną i reportażową. Galerii udało się także uratować eksponaty z zawierciańskiej huty szkła.

TEATR TAŃCA I RUCHU ROZBARK

PRZED REWITALIZACJĄ

Obiekt podobnie jak Centrum Sportów Wspinaczkowych i Siłowych znajduje się na terenie byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Rozbark”. Przedmiotem procesu rewitalizacji był budynek cechowni po byłej kopalni, budynek administracyjny oraz tereny zielone okalające wskazane budynki. Budynek cechowni byłej Kopalni Węgla Kamiennego Rozbark, powstały w początkach XX wieku, został wpisany na listę zabytków w 2007 roku. Cechownia już przed rewitalizacją przyciągała do siebie znakomitych artystów, w cechowni Kopalni Węgla Kamiennego Rozbark była realizowana scena filmu „Sól ziemi czarnej”, który wyreżyserował legendarny śląski autor – Kazimierz Kutz.

W ramach projektu zrealizowane zostały wszystkie zaplanowane prace mające na celu adaptację i zmianę sposobu użytkowania dwóch obiektów po byłej KWK „Rozbark” w Bytomiu obejmujących zabytkowy budynek cechowni i budynek administracyjny oraz zagospodarowanie przyległego terenu. Projekt został współfinansowany ze środków unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013. Należy zwrócić uwagę na to, że Teatr Tańca i Ruchu Rozbark kontynuuje dzieło nieistniejącego już Śląskiego Teatru Tańca zlikwidowanego w 2013 roku.

PO REWITALIZACJI

Teatr Tańca i Ruchu „Rozbark” działa w Bytomiu od 2014 r. i w tym czasie przygotował ponad 20 premier, zaznaczając swoją obecność na ogólnopolskiej mapie tanecznej. W postindustrialnej przestrzeni byłej cechowni KWK „Rozbark” organizowane są przede wszystkim spektakle taneczne, międzynarodowe projekty artystyczne, a także działania edukacyjne i społeczne dla różnych grup odbiorców. Teatr wspiera niezależnych artystów udostępniając im przestrzeń w ramach rezydencji. W 2017 r. był współorganizatorem Polskiej Platfor-

my Tańca – jednego z najważniejszych wydarzeń sztuki tańca w Polsce, a także Ogólnopolskiej Konferencji Kultury. Spektakle Teatru „Rozbark” były prezentowane w najważniejszych ośrodkach tanecznych w Polsce: Warszawie, Wrocławiu, Krakowie, Lublinie, Białymstoku, Gdańsku, Poznaniu i w wielu innych miastach. Wystawiane były również w Niemczech, Francji, Holandii i na Węgrzech. Zdobyły nagrody i wyróżnienia na festiwalach, a także zostały nagrodzone w 2016 r. dwoma Złotymi Maskami (nagrodami Marszałka Województwa Śląskiego) dla Elżbiety Okupskiej i Anny Piotrowskiej.

MIĘDZYNARODOWE CENTRUM KONGRESOWE W KATOWICACH

PRZED REWITALIZACJĄ

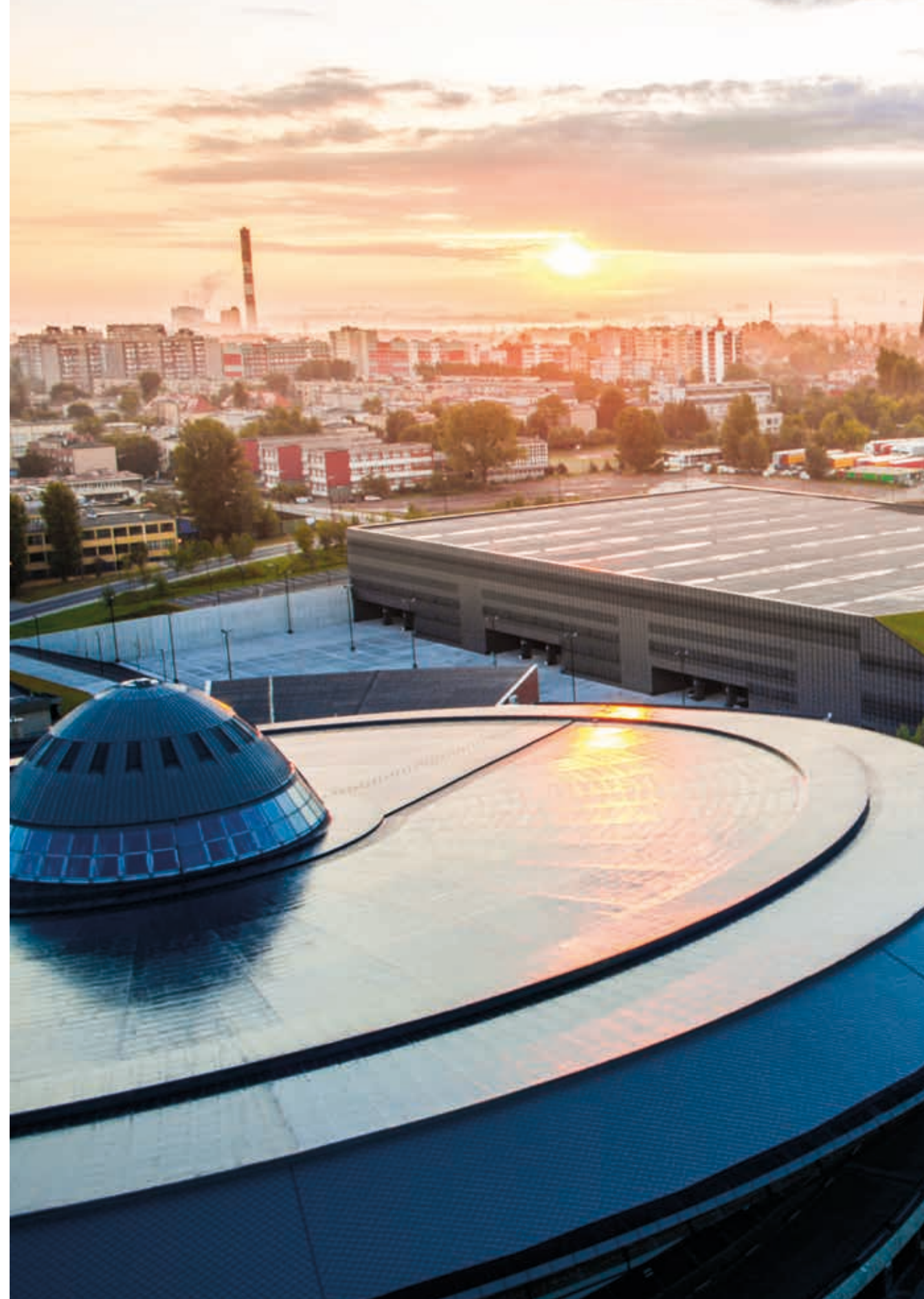
Międzynarodowe Centrum Kongresowe w Katowicach powstało na terenie byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Katowice”. Kopalnia, której powstanie datuje się na początek XIX wieku, znajdowała się blisko centrum miasta, w jednej z najstarszych dzielnic – w Bogucicach. Zakład należał również do ważnych obiektów architektonicznych Katowic, jak pisze Piotr Rygus: „wizerunek górującej nad śródmieściem Katowic kopalni »Ferdynand« często ozdabiał widokówki z Bogucic oraz Katowic”. Funkcjonowanie zakładu wydobywania węgla kamiennego znacząco przyczyniło się do rozwoju miasta Katowice oraz okolicznych miejscowości. Napływ nowych mieszkańców z pozostałych części kraju, którzy znajdowali zatrudnienie w zakładzie spowodowała dynamiczny rozwój ekonomiczny i demograficzny regionu. Definitywne zakończenie eksploatacji złóż węgla kamiennego nastąpiło w 1999 roku, przez 176 lat funkcjonowania kopalni wydobyto ponad 120 milionów ton węgla kamiennego.

PO REWITALIZACJI

Międzynarodowe Centrum Kongresowe w Katowicach to nowoczesny, oddany do użytku w 2015 r. obiekt łączący funkcje: kongresową, konferencyjną, wystawienniczą, targową i widowiskową. MCK, z charakterystycznym dachem pokrytym trawą i tworzącym zieloną dolinę, popularne miejsce spotkań mieszkańców regionu, przeznaczony jest dla 15 tys. użytkowników.

Generalnym założeniem projektu było stworzenie obiektu, którego wartość budowana jest nie tylko przez zapewnienie programowo-funkcjonalnych rozwiązań utylitarnych, ale także przez stworzenie warunków jego współdziałania w społecznej przestrzeni miasta. Gmach o prostej, wyrazistej i jednoznacznej formie, wkomponowany jest w publiczną przestrzeń miasta przez zapewnienie powiązania wzdłuż ważnej dla funkcjonowania miasta osi łączącej plac honorowy przed halą Spodka i najstarszą, historyczną częścią miasta o nazwie Bogucice. Powiązania te realizowane są dwójako: w formie publicznego przejścia przez hall główny i foyer centrum oraz w formie zewnętrznego ciągu prowadzonego po dachu budynku, który może być wykorzy-

stywany całorocznie dla wystaw plenerowych, happeningów itp. Założenie takie doprowadziło do uformowania gmachu, którego głównymi elementami kompozycyjnymi są dach (zielona dolina), wkomponowany w system terenowych skarp i naturalne zróżnicowanie terenu oraz przestrzeń hallu i foyer, położona poniżej, wykorzystująca dla swej unikalności deformację sufitu, negatyw formy „zielonej doliny”. Tak uformowany obiekt spełnia zarówno oczekiwania wynikające z jego znaczenia i prestiżu, jak i z konieczności wpisania go w krajobraz otoczenia Spodka, który pozostanie znaczącym i dominującym elementem w przestrzeni tej części miasta. Dzięki nowoczesnemu designowi i wyposażeniu wysokiej jakości to jeden z najnowocześniejszych obiektów kongresowych w Polsce.

SIEMIANOWICKI PARK TRADYCJI

PRZED REWITALIZACJĄ

Park Tradycji to obiekt poprzemysłowy powstały w wyniku renowacji budynku maszynowni i szybu wyciągowego „Krystyn” kopalni „Michał” (zlikwidowanej w 1994 r.) oraz przyległego terenu w siemianowickiej dzielnicy Michałkowice. Działalność kopalni zapoczątkowała rodzina Rheinbabenów, która – jako ówczesny właściciel Michałkowic – w roku 1856 uzyskała nadanie górnicze (poszerzone o kolejne tereny w roku 1867), zaś budowę szybów rozpoczęła w 1881 r. Już dwa lata później w kopalni „Max” wydobywano węgiel. Kolejnym momentem przełomowym z punktu widzenia losów przedsiębiorstwa był rok 1892, w którym książę Hugo Hohenlohe-Oehringen nabył dobra michałkowickie wraz z kopalnią. W ciągu następnej dekady kopalnia rozwijała się bardzo dynamicznie: dwa istniejące szyby pogłębiano i modernizowano, a w roku 1902 oddano do użytku trzeci szyb „Christian Kraft” (materiałowy, wydobywczo-pomocniczy) nazwany na cześć syna księcia Hohenlohego-Oehringena. Ten sam szyb 34 lata później otrzymał nazwę „Krystyn”. W roku 1975 jego dotychczasową wieżę wyciągową zastąpiła nowa, którą odwiedzający Park Tradycji mogą – dzięki renowacji –

podziwiać w pełnej krasie, a która stanowi jeden z ważniejszych elementów lokalnego krajobrazu. Nazwę, pod którą większość siemianowiczian znała kopalnię, czyli „Michał”, nadano w roku 1936. Po II wojnie światowej kopalnię „Michał” znacjonalizowano. Do 1975 r. była ona samodzielnym zakładem wchodzącym początkowo w skład Chorzowskiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego, a następnie Katowickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego. Decyzję o likwidacji zakładu podjęto w roku 1989, a do zamknięcia (ze względu na zły stan techniczny maszyn i budynków oraz kończące się zasoby węgla) doszło w roku 1994.

PO REWITALIZACJI

W roku 2008 miasto Siemianowice Śląskie przejęło niszczący budynek maszynowni szybu „Krystyn” i samego szybu, które znajdowały się wówczas w prywatnych rękach. W tym samym roku z impetem ruszyły prace remontowe.

Park Tradycji to miejsce aktywizacji i animacji życia kulturalnego na wielu płaszczyznach oraz kreowania nowych zjawisk w tej dziedzinie. To miejsce, w którym z powodzeniem eksperymentuje się z formą prowadzonej działalności. Świadczy o tym zróżnicowany charakter wydarzeń: koncerty, spektakle teatralne, wydarzenia interdyscypli-

narne, wystawy oraz projekcje filmowe gromadzące widownię nie tylko z miasta, ale i z całego regionu. To także wydarzenia, które angażują lokalną społeczność, inicjatywy oddolne, społeczne.

W Parku Tradycji znajdziemy wydarzenia wykraczające poza utarte schematy – niecodzienne projekty artystyczne i kulturalne, koncerty odbywające się nie tylko w sali widowiskowej, ale w przestrzeniach ekspozycyjnych, klasyczne zwiedzanie zmienione w fabularyzowany mini spektakl z udziałem aktorów, gry fabularne oraz wydarzenia interdyscyplinarne z pogranicza plastyki, muzyki i sztuk performatywnych.

Park Tradycji został oddany do użytku w 2012 roku w budynku byłej maszynowni szybu „Krystyn”. Pięknie odnowiony budynek wraz z 36-metrową wieżą wyciągową nieczynnego szybu kopalnianego, jest doskonałym przykładem połączenia dziedzictwa śląskiej ziemi z nowoczesnymi rozwiązaniami dla kultury. Obiekt prowadzi jako swoją filię Siemianowickie Centrum Kultury.

W 2013 r. budynek otrzymał Nagrodę Marszałka Województwa Śląskiego „Najlepsza Przestrzeń Publiczna”. Rok później w konkursie „Marka – Śląskie” nagrodę w katego-

rii „Dziedzictwo kulturowe regionu”, a w 2017 r. Dyplom Marszałka Województwa Śląskiego za zasługi dla rozwoju turystyki.

SZYB WILSON

PRZED REWITALIZACJĄ

Galeria Szyb Wilson znajduje się na terenie byłego szybu Kopalni Węgla Kamiennego „Wieczorek”, którego historia sięga 1826 r., gdyż to właśnie w tym roku zostało nadane pole górnicze Morgenroth. Kluczowym momentem rozwoju kopalni była konsolidacja pól górniczych przez firmę Georg von Giesches Erben, która w 1883 r. utworzyła kopalnię „Gieshe”. Na potrzeby pracowników wydobywających węgiel wybudowano osiedle patronackie Giszowiec. Budynki Szybu Wilson zostały zaprojektowane przez kuzynów Emila i Georga Zillmannów, a znajdujące się na terenie dzisiejszej galerii szyby początkowo nazywały się „Richthofen” i „Hulda”. W 1935 r. zostały przemianowane na „Wilson”, od nazwiska prezydenta Stanów Zjednoczonych. Po wojnie teren należał do Kopalni „Wieczorek”. W 1995 r. Szyb Wilson został zamknięty.

PO REWITALIZACJI

Galeria Szyb Wilson to największa prywatna galeria sztuki w Polsce – jej powierzchnia wystawiennicza wynosi ponad 2500 metrów kwadratowych. Szyb Wilson znajduje się w Katowicach na granicy trzech dzielnic: Nikiszowca, Janowa oraz Szopienic. Od 1998 r. prywatny inwestor oraz Fundacja Eko-Art Silesia podjęła się udanej próby adaptacji budynku na galerię sztuki współczesnej. Galeria dysponuje unikalną kolekcją własną sztuki współczesnej – obrazami, rzeźbami i instalacjami. Można tu podziwiać dzieła Karola Wieczorka, Andrzeja Urbanowicza, Marka Kamieńskiego, Lecha Kołodziejczyka, Andrzeja Tobisa, Grupy Eco-Industri-Art, Erwina Sówki i starej Grupy Janowskiej oraz zagranicznych twórców. Poza ekspozycją zbiorów własnych celem Galerii Szyb Wilson jest również promocja młodych, ambitnych i odważnych artystów z całego świata. Chcąc zmienić postindustrialne oblicze szarego Śląska, grupa ludzi związanych z tym miejscem poszukuje współczesnego piękna. Galeria chętnie udostępnia przestrzeń tego niepowtarzalnego miejsca nie tylko lokalnym twórcom związanym z regionem.

OSIEDLE NIKISZOWIEC

PRZED REWITALIZACJĄ

Nikiszowiec jest dzielnicą Katowic o niepowtarzalnym, urzekającym klimacie. Jego ponad stuletnia historia obfituje w wiele znaczących wydarzeń.

Osiedle robotnicze Nikiszowiec zostało wybudowane w latach 1908-1915 (druga faza budowy w okresie 1920-1924) na terenie gminy Janów. Nazwa pochodzi od szybu „Nickisch”, wybudowanego w 1906 r. Osiedle zostało zaprojektowane przez kuzynów Emila i Georga Zillmannów, autorów kilku innych projektów w okolicy, m.in. „miasta-ogrodu” Giszowca, położonego 3 km na południe.

Podczas powstań śląskich (1919-1921), a szczególnie w czasie pierwszego powstania, w Nikiszowcu toczyły się zacięte walki o przyłączenie terenów Górnego Śląska do Polski. O wydarzeniach tamtych czasów opowiada interesujący film Kazimierza Kutza „Sól ziemi czarnej”. Pod koniec drugiej dekady XX wieku Nikiszowiec liczył około 7 tysięcy mieszkańców.

W roku 1927 w centralnej części dzielnicy otwarto okazały kościół w stylu neobarokowym, którego budowę rozpoczęto jeszcze przed wybuchem I wojny światowej. Przed II wojną światową, w latach wielkie-

kryzysu, w Nikiszowcu miały miejsce strajki górnicze. Górnicy walczyli o lepsze warunki życia i wyższe zarobki. O tym okresie opowiada z kolei inny film Kazimierza Kutza „Perła w koronie”. W roku 1960 Nikiszowiec został przyłączony do Katowic. W 1963 r. wybudowano dla klubu GKS Naprzód Janów halę sportową z lodowiskiem. Klub ten w roku 1997 ogłosił upadłość i obiekty dopiero w lutym 2000 r. doczekały się nowego zarządcy. Od roku 1978 Nikiszowiec, który uznano za obiekt zabytkowy, pozostaje pod ochroną

konserwatorską. Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 14 stycznia 2011r. Nikiszowiec został uznany za Pomnik Historii.

PO REWITALIZACJI

Rewitalizacja Nikoszowca prowadzona jest za pośrednictwem uczestnictwa miasta Katowice w Projekcie Nodus. Zintegrowany Program Rewitalizacji Nikiszowca prowadzony jest metodą partycypacyjną – we współpracy ze społecznością lokalną, przedsiębiorcami czy lokalnymi stowarzyszeniami. Miasto koordynując współpracę zapewnia rzetelną realizację projektów, a udział społeczności lokalnej pomaga w zachowaniu unikalnego charakteru dzielnicy. Otwarcie się na współpracę z podmiotami regionalnymi pozwala na szersze spojrzenie na potrzeby Nikiszowca oraz zacieśnia relacje miasta Katowice z obywatelami. Doskonale zachowane osiedle robotnicze przyciąga zarówno przedsiębiorców, jak i potencjalnych mieszkańców.

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Projekt finansowany z budżetu państwa w ramach konkursu
Ministra Spraw Zagranicznych RP
„Dyplomacja publiczna 2022”

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana
z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.